

Międzynarodowa Konferencja „Wizualizacja informacji w humanistyce”

Toruń, 23–24 marca 2017

W dniach 23–24 marca 2017 r. w Toruniu odbyła się Międzynarodowa Konferencja „Wizualizacja informacji w humanistyce”, zorganizowana przez Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, przy udziale Biblioteki Uniwersyteckiej UMK (<http://wizualizacja.strikingly.com/>). Konferencja była znaczącym wydarzeniem promującym nowoczesne metody pracy oraz technologie w nauce, a adresowanym przede wszystkim do przedstawicieli nauk społecznych i humanistów.

Wizualizacja informacji i danych jest nowym polem badań, wkraczającym obecnie w każdą sferę ludzkiej działalności: od badawczo-rozwojowej po biznesową, społeczną i artystyczną. Obszar ten wymaga praktycznej wiedzy o tym, jak graficznie „opanować” ogromne zbiory danych, opisujących dany aspekt rzeczywistości i jak wykorzystać tę wiedzę w dzisiejszym społeczeństwie. Tam gdzie jest dużo danych i informacji, powstaje zapotrzebowanie na ich przedstawienie w formie skondensowanej i zrozumiałej dla odbiorcy. Poza naukami przyrodniczymi, ściśle opartymi na empirii, zbieranie danych w wyniku procesów obserwacji czy symulacji coraz częściej dotyczy również nauk społecznych (np. ekonomia, socjologia, politologia) i humanistycznych (takich jak historia, bibliologia i informatologia, językoznawstwo itp.). Z takimi wyzwaniem jak rzetelna analiza dużych zbiorów danych w oparciu o wizualizację borykają się specjaliści bibliometrii i ekonometrii, socjologowie, psychologowie czy administracja uczelni. Postać cyfrowa zasobów naukowych wymusza również na humanistach stosowanie metod wizualizacji, a rozwój Web 2.0 wpływa na zwiększenie zainteresowania tymi metodami. Z myślą o specjalistach z różnych dyscyplin szeroko zdefiniowano zakres tematyczny konferencji: od mapowania wiedzy i big data poprzez historię wizualną i kognitywistykę po estetyczny aspekt prezentacji wizualnych.

Tytuł konferencji symbolicznie został zawężony do humanistyki po to, żeby podkreślić znaczenie humanistyki cyfrowej we współczesnej nauce, gdzie umiejętności informacyjno-komunikacyjne często decydują o zakresie, rozwoju i promocji badań. W związku z tym, patronat merytoryczny nad konferencją objęło konsorcjum DARIAH-PL (www.dariah.pl). W przyszłości planuje się przygotować podobne konferencje, kierując problematykę na zastosowania wizualizacji w mediach lub biznesie.

W konferencji wzięło udział przeszło 90 osób, z czego połowa – czynnych uczestników (z referatami bądź warsztatami), w tym 16 prelegentów z zagranicy. Pierwszego dnia w dwóch angielskojęzycznych sesjach plenarnych wystąpili zaproszeni goście – krajowi i światowi specjaliści w zakresie problematyki szeroko rozumianej wizualizacji informacji. Dr Raphael Ball, dyrektor Biblioteki Uczelnianej Politechniki w Zurichu, przedstawił historię rozwoju komunikacji naukowej, zaznaczając, że powstanie nowych, nieliniowych form tekstu wymaga od naukowców połączenia tradycyjnej aktywności z intensyfikacją prac nad zarządzaniem danymi, ich strukturalizacją i publikowaniem (*The end of linear text in scholarly communication?*). Prof. Yuriy Holovatch z Ukraińskiej Akademii Nauk wprowadził słuchaczy do rozpowszechnionej obecnie metody badawczej – analiza sieci społecznych (*Social Networks Analysis, SNA*), przywołując ciekawe przykłady symulacji międzynarodowego ruchu lotniczego (*Visualizing and understanding complex systems: from transport networks to online role-playing games*). Trzeci prelegent – znany w kraju i na świecie kognitywista i fizyk, prof. Włodzisław Duch, pokazał jakie procesy i struktury w mózgu są odpowiedzialne za przetwarzanie obrazu i czytanie wizualizacji (*Visualization of mind inside the brain*). Dr Jan Kozłowski z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego przekazał słuchaczom unikalne informacje o wizualizacji wiedzy

w systemach naukometrycznych, które działają obecnie w różnych krajach (*Visualisation for science policy*). Dr Suzana Pasanec Preprotić z Uniwersytetu w Zagrzebiu (Wydział Sztuk Artystycznych) opowiedziała, jak wizualizacja pomaga w efektywnym nauczaniu studentów sztuki oprawy ksiąg i tegumentologii (*Visualization framework in teaching bookbinding*). Prof. Panayiota Polydoratou natomiast argumentowała, że wizualizacja informacji jest ważnym elementem systemów Open Data (*An introduction to data journals, linking data and visualizations in publications in an integrated way*). Dr Monika Szetela, teolog z wykształcenia, wykładowca w Wyższej Szkole Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu, za pomocą oryginalnej analizy wizualnej zaprezentowała interpretację postaci oblubieńców z biblijnej Pieśni nad Pieśniami (*An attempt to a new reading of the Bible – the visualization of the dynamics of the relationship, between the Bridegroom and the Bride in the Song of Songs*). Abdelaziz Blilid z Uniwersytetu w Lille (Francja) pokazał serię wizualizacji sieciowych odnoszących się do geograficznej analizy społeczności Berberów rozproszonej w różnych krajach Azji (*Visualization of Hypertext Links of Transborder Cultural Identity: A Case of Berber Diaspora*).

W czterech sesjach równoległych przedstawiono 15-minutowe referaty. Na krótsze, 7-minutowe wystąpienia przydzielono osobną sesję Ignite Talk, w której przedstawiono dziesięć takich prezentacji. Wszystkie prezentacje, włącznie z relacją filmową za zgodą autorów zostały opublikowane na stronie internetowej¹: <http://www.wizualizacja.nauki.umk.pl/konferencja/>.

Sesja „Wizualizacja źródeł i danych” obejmowała referaty wprowadzające w problematykę wizualizacji danych wielkoskalowych pod względem interpretacji (*Wizualizacja danych z różnych źródeł: interpretacyjne pułapki normalizacji na przykładzie narodowych bibliograficznych baz danych*, Emanuel Kulczycki), dostosowania narzędzi do badanego zagadnienia (*Sieciowe narzędzia do wizualizacji wiedzy w popularyzacji humanistyki cyfrowej*, Radosław Bomba) oraz w dużej mierze w zakresie studiów nad książką (*Wizualizacja w opracowaniu książki dawnej*, Jolanta Gwioździk; *Wizualizacje cyfrowe w badaniu utworów literackich*, Katarzyna Staniuk; *Współczesna polska bibliologia – Słownik Pracowników Książki Polskiej w liczbach i w perspektywie sieciowej*, Magdalena Paul).

Sesja „Piękno a funkcjonalność w prezentacji informacji”, ukierunkowana na aspekt estetyczny z jednej strony, a funkcjonalność – z drugiej, cieszyła się dużym zainteresowaniem słuchaczy. Dyskutowano na niej o infografikach i zawartym w nich pierwiastku manipulacji (*Prezentacja danych na wykresach i infografikach – pomiędzy informacją a manipulacją*, Anna Seweryn), szumie informacyjnym (*Infografiki w humanistyce – przekaz informacji czy szum informacyjny?*, Zbigniew Osiński) czy ekologii informacji (*Prezentacja informacji z punktu widzenia ekologii informacji*, Wiesław Babik) oraz modelach estetyki z perspektywy naukowej (*Ze spostrzeżenia w wyobrażeniu – kod ikoniczny komunikatów public relations organizacji*, Anna Waszkiewicz-Raviv) i empirycznej (*Czy informacja może być piękna? Wizualizacja informacji a sztuka*, Małgorzata Lebda i Barbara Krasieńska).

Nowe możliwości przed humanistą cyfrowym otwiera analiza obrazów i/lub ich sekwencji w procesie wizualizacji – temat ten omawiany był w trzeciej sesji równoległej „Obrazy statyczne i ruchome w wizualizacji”. Andrzej Radomski zaprezentował obiecującą metodę analizy obrazów przy wykorzystaniu charakterystyk spektralnych okładek czasopism polskich (*Analiza i wizualizacja obrazów na przykładzie badania okładek polskich tygodników społeczno-politycznych*). Stanisław Skórka pokazał techniczne rozwiązania wizualizacji nawigacji w serwisach typu *discovery* (*Wizualizacja nawigacji w serwisach typu discovery*). Z technicznymi aspektami wizualizacji obiektów architektonicznych zapoznał słuchaczy zespół informatyków z Wyższej Szkoły Komunikacji Społecznej i Mediów (*Znaczenie i wpływ doboru parametrów oświetlenia na rzeczywisty odbiór modelowanych obiektów sakralnych*, Zbigniew Chaniecki, Błażej Świątek, Grzegorz Osiński).

W sesji „Wizualizacja wiedzy – aspekty kognitywne i metodologiczne” zgrupowano zagadnienia metodologiczne wizualizacji informacji (*Perspektywy i dobre praktyki w wizualizacji wiedzy*

¹ Strona internetowa projektu NCN 2013/11/B/HS2/03048/ Badanie dynamiki i struktury cyfrowych zasobów wiedzy przy pomocy metod wizualizacji, w ramach którego zorganizowano konferencję.

o jednostkach terytorialnych, Jan Fazlagić), terminologiczne (*Wizualizacja 'wizualizacji' w procesie dydaktycznym: case study przedstawienia terminu dokonane przez studentów Zarządzania informacją INIB UJ*, Małgorzata Janik), jak i aspekty kognitywne w odniesieniu do badań interdyscyplinarnych (*Kognitywistyczny i kognitywny wymiary wizualizacji dla badań interdyscyplinarnych w zakresie science of team science oraz science of science communication*, Tomasz Komendziński; Struktury wiedzy osobistej jako technika wspierająca uczenie się głębokie, Dorota Ciechanowska; *Rola graficznych korelatów przedpojęciowych schematów wyobrażeniowych w wizualizacji wiedzy*, Albert Leśniak).

Dwujęzyczna sesja Ignite Talk łączyła różnorodne tematy, jak i sposób prelekcji: za pomocą prezentacji lub posteru. W sesji wzięła także udział grupa studentów z Uniwersytetu w Thessalonikach (ATEI). Równoległe do Ignite Talk odbyła się ważka debata na temat humanistyki cyfrowej, adresowana do wszystkich pracowników Wydziału Nauk Historycznych UMK, z udziałem kierowników grup roboczych konsorcjum DARIAH-PL. Dzięki niej – mamy nadzieję – technologie wizualizacyjne jeszcze mocniej ugruntowały swoją pozycję w tym środowisku.

Ważnym elementem konferencji były warsztaty w drugim dniu konferencji, ukierunkowane na praktyczne przekazanie wiedzy o współczesnych narzędziach wizualizacyjnych i praktykach graficznej prezentacji informacji. Osiem warsztatów w dwóch turach, przy równoległym wykorzystaniu czterech laboratoriów komputerowych z dwunastoma stanowiskami pozwoliło na zaspokojenie potrzeb większości uczestników. Podczas warsztatów prezentowano narzędzia do analiz bibliometrycznych i sieci społecznościowych: Gephi (Radosław Bomba), Pajek (Ewa Rozkosz), do analiz historycznych – Palladio (Maria Skóra, Dawid Stanny, Veslava Osińska), do eksploracji korpusów tekstowych – CLARIN-PL (Piotr Malak), do wizualizacji streamów Twittera (Marcin Wilkowski), profesjonalnych analiz zbioru obrazów (Andrzej Radomski). Zorganizowano również szkolenie w zakresie tworzenia czytelnych infografik (Anna Sobko i Agnieszka Dura).

Cenną wiedzę na temat tego, jak zaprojektować profesjonalną prezentację multimedialną przekazali przedstawiciele firmy Bain & Company: Kinga Dąbrowska i Rafał Wodzis. Przeprowadzenie tego warsztatu oraz warsztatu naukometrycznego, poprowadzonego przez głównego sponsora konferencji – firmę Clarivate Analytics – w zakresie użytkowania komercyjnego narzędzia InCites, nadały części szkoleniowej konferencji częściowo biznesowy charakter.

Pomimo szeroko zakrojonego zakresu tematycznego audytorium zdominowali polscy bibliolodzy i informatolodzy. Po raz kolejny pokazuje to, jak chłonne na nowe technologie i jak ambitne jest środowisko specjalistów informacji naukowej. Organizatorzy świadomi tego, że tylko niewielka część społeczności bibliologów i bibliotekarzy skorzystała z wykładów i warsztatów postanowili opublikować materiały pokonferencyjne w modelu otwartym „open access” (publikacja jest w trakcie opracowywania) oraz udostępnić w czasopiśmie bibliotekarskim *Biuletyn EBIB*² szczegółowy tutorial, poświęcony współczesnym analizom bibliometrycznym, w których wykorzystywane są narzędzia wizualizacyjne.

Wydaje się, że ta nowoczesna tematyka była dla bibliotekarzy i naukowców inspirująca, wskazywała na nowe trendy pojawiające się na świecie w zakresie przystępnego i zrozumiałego przekazywania informacji i zbiorów danych. Wykłady poszerzyły świadomość społeczności akademickiej na temat prezentowania informacji, a warsztaty wskazały na innowacyjne narzędzia i metody, jakie można przy tym stosować. Narzędzia i metody bowiem, które do tej pory stosowało środowisko naukowe, mogą teraz być wzbogacone o nowsze, bardziej wyrafinowane, strukturalnie bogatsze, efektywniejsze i plastycznie zróżnicowane. Bibliotekarze mają świadomość, że dzięki tej wiedzy mogą lepiej przygotowywać informacje, wspierać naukowców i administrację uczelni. Uczelnie zaś powinny docenić te

² V. Osińska (2017). *Gephi – nowoczesnym, niezwykle przydatnym narzędziem dla bibliometrów. Instrukcja obsługi (tutorial)*. bibliotekach [online]. Biuletyn EBIB, 2017, 173. [10.08.2017], <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/issue/view/128>.

zdolności, ponieważ coraz częściej w zarządzaniu uczelniami wykorzystuje się skomplikowane struktury danych, które trzeba prosto i przekonywająco przedstawić różnym słuchaczom, także decydentom i donatorom. Humanistyka cyfrowa ma wiele wymiarów, a wizualizacje są jednym z ciekawszych.

Veslava Osińska

Institut Informacji Naukowej i Bibliologii, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Bożena Bednarek-Michalska

Biblioteka Uniwersytecka, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

IV Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Nauka o informacji (informacja naukowa) w okresie zmian” Innowacyjne usługi informacyjne (Warszawa, 15–16 maja 2017 r.)

W dniach 15–16 maja 2017 r. w salach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie odbyła się czwarta już edycja międzynarodowej konferencji naukowej „Nauka o informacji (informacja naukowa) w okresie zmian”. Jest to konferencja organizowana cyklicznie co dwa lata przez dawny Zakład Systemów Informacyjnych Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. W tym roku po raz pierwszy zorganizowana została pod szyldem nowej jednostki uniwersyteckiej: Katedry Informatologii Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii UW.

Tematem przewodnim tegorocznego spotkania były innowacyjne usługi informacyjne. Wszyscy na co dzień doświadczamy zmian, jakie zachodzą w naszym otoczeniu informacyjnym. Przemianom ulegają kanały komunikacyjne, media, sposoby przekazywania, ale także konsumowanie czy wykorzystywania informacji; zmieniają się technologie, kontekst społeczny, oczekiwania i role użytkowników informacji. Usługi informacyjne są jednym z tych fragmentów pola zainteresowań informatologii, o których najbardziej zasadnie można powiedzieć, że znajdują się w okresie zmian.

Zakres tematyczny konferencji, określony przez Komitet Programowy, objął szeroką gamę teoretycznych i praktycznych aspektów użytkowania nowoczesnych narzędzi i metod działalności informacyjnej, organizacji i zarządzania informacją i wiedzą, analizy i oceny nowych technologii wykorzystywanych w społecznym transferze informacji i wiedzy oraz ich recepcji wśród użytkowników. Przyjeliśmy, że debata toczyć się będzie wokół innowacyjnych usług informacyjnych w nauce i edukacji, w biznesie, mediach i administracji publicznej czy w różnego rodzaju instytucjach kultury. W polu naszych zainteresowań znalazły się społeczne i filozoficzne aspekty innowacyjnych technologii i usług informacyjnych, technologie semantyczne w usługach informacyjnych, mobilne usługi informacyjne, media społecznościowe, wizualizacja informacji, innowacje w organizacji wiedzy, architekturze informacji oraz w zarządzaniu informacją, a wreszcie użytkownicy informacji oraz edukacja informacyjna.

W konferencji udział wzięło niemal 100 osób, zarówno prelegentów, jak i słuchaczy. Wygłoszono 56 referatów. Mieliśmy przyjemność gościć wielu specjalistów badających problematykę informatologiczną, wywodzących się z wielu ośrodków zarówno krajowych, jak i zagranicznych, reprezentujących różne pokolenia, różne spojrzenia na dyscyplinę, różne ujęcia badawcze i kierunki jej rozwoju. Dzięki